

Leesonderwijs optimaliseren: van park naar woud

Marc Stevens, Werner Schrauwen & Jo van den Hauwe

Wat we in deze tekst van plan zijn:

- (1) we willen een aantal manieren onder de aandacht brengen om aan zinnig, leuk en leerzaam leesonderwijs te werken;
- (2) we gaan uitvoerig in op de aanpak waarbij groepjes leerlingen een taak uitvoeren aan de hand van twee versies van een tekst;
- (3) daarna presenteren we beknopt andere manieren om het leesonderwijs weg te halen uit de clichés van verplicht lezen van dezelfde tekst en het daaropvolgende beantwoorden van enkele soorten vragen.

Hoewel de voorbeelden afkomstig zijn uit het basisonderwijs, is de voorgestelde aanpak ook bruikbaar in het secundair onderwijs.

OP ZOEK NAAR MEER EN BETER

et is fictie te denken dat leerlingen op hun eentje helemaal door het gevaarlijke en bedreigende (maar ook leuke en boeiende) leeswoud heen geraken. Om maar één onoverkomelijke kloof te noemen: jonge leerlingen zullen er nooit in slagen om de vaak complexe lectuur te doorworstelen die in het dagelijks leven door volwassenen gehanteerd wordt. Heel veel teksten zijn gewoonweg te moeilijk omdat de schrijver een volwassen publiek of leesvaardig lezer voor ogen heeft. Dat uit zich op volgende manieren:

- de leerlingen weten niet veel af van het onderwerp van de tekst (onbekend referentiekader);
- ze kennen veel van de woorden niet die in de tekst gebruikt worden (en de woorden worden onvoldoende duidelijk doorheen de tekst);

- de gedachtegang verloopt te complex;
- de tekst is te lang;
- de tekst is visueel te moeilijk;
- de zinnen zijn te lang en te complex;
- enz.

Het is dan aan de leerkracht om te maken dat

- (1) de leerlingen onder meer bij het lezen een weg kunnen volgen die niet vol frustraties zit, die zelfs leuk en boeiend wordt voor hen;
- (2) de leerlingen toch genoeg obstakels tegenkomen die ze kunnen overwinnen, zodat ze kunnen leren om in het woud echt te overleven. Die obstakels noemen we de *leerkloof*.

Om leerlingen te leren lezen, moeten we dus uit een gepast vaatje tappen. We moeten op zoek naar teksten waar ze wat mee zijn en naar een manier om zinvol te werken met de tekst, of in metaforische termen: een leerkracht moet zijn leerlingen zover brengen dat

ze essentiële plekjes in het woud exploreren en dat ze vaardigheden leren die nodig zijn om in het woud te overleven.

bij het voorspellen van het verhaal, een zeer zinnige strategie. En als leerlingen hier het zware werk doen, kan de gids hen volgen en kijken wat ze ervan maken.

EEN TOCHTJE DOOR HET WOUD

Ons uitgangspunt is de tekst *Dik* die we gebruiken in een derde klas (zie bijlage 1 en 2). Het is een verhalende tekst, waarvan is gebleken dat leerlingen hem wel prettig vinden; een stukje bos dus dat aanzet tot exploratie. *Dik* gaat over ervaringen en ideeën die leerlingen welbekend zijn: een moeder die aan de lijn doet, maar ook graag shopt en eens lekker van taartjes snoept.

Hoe kunnen we ermee aan de slag? We vertrekken niet meer vanuit het doelloze en verplichte 'lees maar', maar geven de leerlingen een leuke taak waar ze hun tanden

willen inzetten. Dat kan bijvoorbeeld de volgende zijn: een tekenaar heeft illustraties bij onze tekst gemaakt, maar ze zijn door elkaar geraakt (zie beeldmateriaal als bijlage 3). De leerlingen moeten proberen (in kleine groepjes) die illustraties in een goede volgorde te leggen zonder de tekst gelezen te hebben. De leerlingen praten erover en geven elkaar ongemerkt veel

informatie en woorden door ... De groepjes kunnen daarna hun verhalen aan elkaar voorleggen. De activiteit beginnen aan de hand van tekeningen heeft het voordeel dat leerlingen samen aan het noodzakelijke referentiekader bouwen van waaruit ze de tekst kunnen begrijpen. Het helpt hun ook

In een tweede fase bezorgen we de leerlingen de tekst (in twee versies!). Ze mogen hem lezen en in overleg de juiste illustraties aan de verschillende passages koppelen, zodat ze zelf een leesboekje kunnen maken (= volgende, aansluitende taak). Natuurlijk is de leestekst niet voor alle leerlingen even moeilijk. Ze kunnen met andere woorden uitleg aan elkaar geven. Door het voorafgaande werk met de illustraties zullen heel wat problemen vooraf opgelost worden, omdat ze er ondertussen over kunnen praten. Toch zit er een anomalie in deze werkwijze. Omdat we met één tekst werken – straks meer over nog andere aanpakken – zit in een heterogene klas op het vlak van leesvaardigheid de kans erin dat er lezers zijn die niet op (hun) niveau lezen, die de tekst om een of andere reden te gemakkelijk of te moeilijk vinden, dit wil zeggen voor wie er geen of een te grote leerkloof bestaat. Om dit op te lossen, bezorgen we de leerlingen een tekst in twee versies: een meer toegankelijke en een wat moeilijkere. Deze versies verschillen niet enkel op technisch vlak (lengte van woorden en zinnen), maar op zoveel mogelijk relevante niveaus. Toch even op een rijtje zetten:

- de meer toegankelijke tekst maken we korter doordat we enige details en minder relevante beschrijvingen weglaten;
- in de gemakkelijkere versie zijn we wat 'zuiniger' met minder frequente woorden. We proberen gemakkelijkere synoniemen of omschrijvingen te gebruiken;
- we zorgen voor meer explicitering bij grote gedachtesprongen of te impliciet gehouden verbanden (infereren), wat maakt dat sommige alinea's in de meer

Een leerkracht moet zijn leerlingen zover brengen dat ze essentiële plekjes in het woud exploreren en dat ze vaardigheden leren die nodig zijn om in het woud te overleven.

toegankelijke versie van de tekst er wat langer op worden;
we maken niet de fout om een samengestelde zin waarin een expliciet verband wordt uitgedrukt via een voegwoord of voegwoordelijk bijwoord, te splitsen in twee simpele zinnen met weglating van het functiewoord, want dat zou het begrijpen veel complexer maken.

Verder letten we ervoor op dat we niet stigmatiseren: de minder sterke lezers zouden als naar gewoonte de makkelijke versie krijgen (en niets anders) en de betere lezers de moeilijke. Nee, iedereen krijgt beide versies en mag kiezen welke versie hij wil lezen om de taak tot een goed einde te brengen. De leerlingen weten best wel dat de ene versie gemakkelijker is en de andere moeilijker maar dat die laatste wellicht ook meer info en details bevat. Willen ze dus zoveel mogelijk informatie vergaren om hun taak makkelijker uit te voeren, dan zullen ze de moeilijke versie ook moeten lezen. De zwakkere lezers kunnen de gemakkelijke versie als vangnet of opstapje gebruiken. Dat lijkt ons noodzakelijk om te vermijden dat leerlingen moedeloos worden en (het) opgeven. De betere lezers zullen wellicht meteen de moeilijke versie lezen, omdat ze weten dat ze daarmee de taak beter kunnen uitvoeren.

Leerlingen moeten leren op zoek gaan naar teksten die ze (in voldoende mate) begrijpen om er doorheen te geraken.

Naast het verbreden van het bereik van de tekst hebben we nog een andere bedoeling met het aanbieden van twee versies. Leerlingen moeten namelijk leren op zoek gaan naar teksten die ze (in voldoende mate) begrijpen om er doorheen te geraken. Daar moeten ze

gevoelig voor worden: wat kan ik aan en wat is precies echt wel te moeilijk voor mij? Dat beslissingsgedrag leren we hen aan wanneer we hen verschillende teksten aanreiken bij een onderwerp (een optie die we verder in dit artikel behandelen) of twee versies aanreiken van eenzelfde tekst, waar ze op een open manier mee aan de slag mogen gaan. In de meer toegankelijk gemaakte tekst zitten overigens nog genoeg obstakels die overwonnen moeten worden en waardoor leerlingen leesvaardiger worden. En door de moeilijkere tekst erbij te geven, leren we leerlingen ook dat ze geen schrik moeten hebben voor wat moeilijker werk. We zetten de leerlingen immers nergens 'vast' op een afgebakende weg. Integendeel, de leerlingen mogen zich, wat ons betreft, vrij bewegen doorheen de twee teksten. Om dat gedrag te bevorderen, plaatsen we zelfs wegwijzers in de tekst, door tussen overeenkomende delen genummerde tekentjes te plaatsen. Die laten leerlingen toe te 'pendelen' tussen de twee versies.

Op het einde van de les kunnen we ook eens even vergelijken welke parkoersen er door de verschillende groepjes werden afgelegd. Dat kan aanleiding geven tot het opstellen van een stappen- of handelingsplan voor het lezen van dit soort van teksten (verhalen). Ingaan op leesstrategieën op momenten waar dat nuttig lijkt, is voor de meeste lezers erg leerzaam. In termen van onze metafoor: we schrijven samen een handleiding die het overleven in het woud vergemakkelijkt. Die handleiding kunnen

We schrijven samen een handleiding die het overleven in het woud vergemakkelijkt. Die handleiding kunnen leerlingen zo nu en dan gebruiken als ze niet meer weten van welk hout pijlen maken.

leerlingen zo nu en dan gebruiken als ze niet meer weten van welk hout pijlen maken. De waarde ervan zit in het feit dat ze herinneringen kan oproepen aan oplossingen die leerlingen reeds bedachten. Voor leerlingen zonder 'woudervaring' zal zo'n leidraad wellicht dode letter blijven. Een leerkracht helpt leerlingen niet lezen door vooraf te zeggen wat ze allemaal moeten doen als ze lezen.

Tot slot nog even vermelden dat ook de taken aantrekkelijk en gevarieerd moeten blijven. Daar moet een leerkracht soms naar op zoek gaan. Mogelijkheden zijn:

- welke tekst zou je kiezen uit het volgende aanbod om iemand te informeren over dit land? (leerlingen krijgen dan drie teksten waaruit ze de leukste en meest informatieve kiezen);
- in de tekst ontbreken woorden (bevelekte tekst) of gegevens. Vind ze terug door op zoek te gaan in andere teksten;
- vul de volgende enquête in om te kijken wat we in de klas vinden van.... (en dus wordt de enquête gelezen);
- kies een dier om een identiteitskaart over op te stellen. Zoek je materiaal op in de boeken die achteraan op de tafel liggen;
- enz.

ANDERE MOGELIJKHEDEN

Leerkrachten hebben het vaak niet gemakkelijk om een stukje van hun praktijk te herdenken. Maar wie kan loskomen van de idee dat er tijdens een lesuur slechts met één tekst kan worden gewerkt, zou wel eens verbaasd kunnen zijn van de vorderingen die zijn leerlingen kunnen maken. Voor mensen die wel eens iets willen proberen, geven wij hieronder door onszelf en onze

studenten van de lerarenopleiding uitgeteste aanpakken die in ieder geval op veel bijval van de leerlingen konden rekenen en wellicht vanwege de motivatie tot duidelijke resultaten leidden.

COÖPERATIEF LEZEN

We splitsen de klas in twee. De helft van de leerlingen krijgen ieder een andere tekst waarin telkens een terugkerend woord vervangen werd door een nonsenswoord (zoals *smurfen*). De andere leerlingen krijgen elk een woord dat vervangen werd door het nonsenswoord. De oefening verloopt nu zo dat elke leerling bij de andere helft van de groep op zoek moet gaan naar zijn tegenhanger: wie een tekst kreeg, moet het ontbrekende woord vinden en omgekeerd.

Als twee leerlingen elkaar gevonden hebben, moeten zij door nauwgezet te lezen controleren of ze elk *smurfwoord* kunnen vervangen door het betekenisvolle woord.

Deze vorm van samenwerkend leren hoeft niet enkel het leren inschatten van moeilijke woorden in een tekst als onderwerp te hebben. De oefening kan ook worden uitgevoerd met bijvoorbeeld een tekst waarin een alinea ontbreekt (die dan in handen is van een andere leerling), of met een gesplitste tekst waarin de ene groep leerlingen de eerste alinea's krijgen en de andere groep de laatste alinea's, enz.

Dit is minder uitgesproken taakgericht, zal u zeggen. Klopt misschien wel, maar in het gewone leven gebeurt het dat je zomaar

Wie kan loskomen van de idee dat er tijdens een lesuur slechts met één tekst kan worden gewerkt, zou wel eens verbaasd kunnen zijn van de vorderingen die zijn leerlingen kunnen maken.

leest, voor niets, eigenlijk enkel om er plezier aan te beleven. Wanneer we leerlingen kunnen meegeven dat het soms wel leuk is om te neuzen (in een tekst), hebben we een belangrijk attitudeel doel bereikt. Het begrip *normaal-functioneel* (zie Ten Brinke) is wat dat betreft helemaal nog niet verouderd.

Mocht deze aanpak u wat te chaotisch overkomen, dan kan u gerust één groep leerlingen aan tafels laten zitten en de andere 'op bezoek' laten gaan. En vergis u niet. Leerlingen lezen in deze aanpak niet één tekst, maar een heleboel verschillende, want de kans is klein dat ze hun tegenhanger vinden na de eerste poging.

TUTORLEZEN

Het principe is simpel: een leerling van een hogere klas gaat één of meer leerlingen uit een lagere klas helpen bij het lezen. Dat kan door stukken tekst voor te lezen of door de leerling van de lagere klas luidop te laten lezen en te helpen waar nodig. Goede voorbereiding van onze nieuwe hulpleerkracht is nodig. Is aan die voorwaarde voldaan, dan hebben beide partijen heel veel aan deze manier van lezen. Meer

daarover kan u lezen in Hilde Van Keer (2001 & 2002).

ZOEKEND EN KIEZEND LEZEN

In non-fictieliteratuur voor leerlingen worden vaak dezelfde procedures gehanteerd om een onderwerp aan de man te brengen. Zo maken heel veel zakelijke boeken gebruik

van de vraag-antwoordtechniek. Als titel krijgt de lezer een vraag die op de daarop volgende bladzijde(n) beantwoord wordt en van dat principe wordt doorheen het hele boek gebruik gemaakt. Om een stukje te lezen en een onderwerp te doorgronden, hoeven de leerlingen in zulke boeken niet het hele boek te lezen.

In de klas (of hoek) leggen we een aantal van zulke boeken ter beschikking. Bedoeling is dat we daarmee een quiz opstellen voor een andere klas (= de taak). Daarvoor moeten duo's leerlingen een boeiende vraag zoeken in één van de boeken en in 't kort het correcte antwoord noteren. Daarnaast moeten ze een nepantwoord bedenken, dat dus afwijkt van wat ze in de tekst lezen. Wanneer alle duo's klaar zijn, testen we best onze quiz even uit in de eigen klas. Daarna met de tekstverwerker intikken en klaar is Kees. Wanneer we het aanbod van boeken breed houden, zowel op het vlak van onderwerp als van moeilijkheidsgraad, zijn we zeker dat elke leerling zijn gading kan vinden.

Andere lesideeën die steunen op dit principe:

- uit boeken over dieren halen de leerlingen per twee gegevens om bordjes te maken die in de zoo bij de kooien van die dieren kunnen worden geplaatst;
- uit boeken waarin een aantal (beeldend) kunstenaars worden gepresenteerd, halen leerlingen gegevens om een kwartetspel te maken (voor hun hoekenwerk). Voor elke kunstenaar maken ze vier kaarten (kaart 1: naam van de

De gids doet er goed aan te kijken in hoeverre leerlingen dit leuk en leerzaam blijven vinden, want om te leren lezen moet aan beide voorwaarden worden voldaan.

Wanneer we leerlingen kunnen meegeven dat het soms wel leuk is om te neuzen (in een tekst), hebben we een belangrijk attitudeel doel bereikt.

kunstenaar – kaart 2: één van zijn/haar werken – kaart 3: een beschrijving van dat werk – kaart 4: een synopsis van het leven van de kunstenaar).

wassenen. Een aantal oefeningen is mogelijk, maar de gids doet er goed aan te kijken in hoeverre leerlingen dit leuk en leerzaam blijven vinden, want om te leren lezen moet aan beide voorwaarden worden voldaan.

REALISTISCH LEZEN

Heel veel schoolboekteksten worden door leerlingen niet echt leuk gevonden. Vaak is de lengte zo beperkt dat verhalen eindigen zonder dat er van een spanningsboog of clou sprake is. Zakelijke teksten ogen dan weer snel verouderd.

Is daar niets aan te doen? Toch wel. Je moet er als leerkracht zorg voor dragen dat je regelmatig 'verse' teksten in je klas binnenhaalt. Een stapel kranten en de nodige opdrachten daarbij

doen wonderen. De *Metrokrant* die je elke ochtend gratis in alle stations kan meepakken (in zoveel exemplaren als nodig) stelt je zelfs in staat om samen aan krantenlezen (of -knippen) te doen. De leerlingen kunnen daarbij zelf redactie worden, of binnen een andere taak zelfs speurder. De leerkracht kan in dit geval dan wel voor dag

en dauw korte passages uit de krant knippen en in de les aan de leerlingen vragen om zo snel mogelijk op te sporen uit welk artikel het fragment afkomstig is. Let wel – en zo eindigen we bij waar we begonnen – het zou fictie zijn te geloven dat leerlingen alles kunnen lezen, zoals kranten voor vol-

Maar zeker is dat we leerlingen met meer dan één tekstsoort in contact moeten brengen. Vaak worden de volgende vergeten:

- tickets van allerlei aard;
- brieven naar tijdschriften;
- nieuwjaarsbrieven (en met alle leerlingen de leukste uitzoeken, of de raarste, de stomste,...);
- de teksten van kinderliedjes (of van K3, kindermusicals, de M-kids,...);
- handleidingen bij een spel, recepten uit kookboeken,...;
- gegevens van op internet;
- uitgeschreven interviews;
- weerberichten;
- ... (deze lijst is inderdaad helaas verre van volledig)

TOT SLOT

Leerlingen leven in een moderne, snelle en gevarieerde wereld. Het leven op school is daar vaak geen afspiegeling van omdat het zich te veel afspeelt binnen iets dat lijkt op een reservaat of park. Willen we van onze leerlingen flexibele, gemotiveerde en zoekende lezers maken, dan zullen we op heel veel verschillende manieren aan leesonderwijs moeten werken. Een flink stukje woud verkennen valt dan niet meer weg te denken. We wensen u in ieder geval veel succes met uw leesonderwijs en nieuwe woudervaringen waartoe wij in dit VONK-nummer met heel veel plezier uitnodigden.

Willen we van onze leerlingen flexibele, gemotiveerde en zoekende lezers maken, dan zullen we op heel veel verschillende manieren aan leesonderwijs moeten werken.

POST SCRIPTUM

DE LEESKIST

Goed leesonderwijs anno 2003 is niet meer zo eenvoudig op te zetten. In een interessante leesles kunnen we immers nogal wat leerkanalen ineens creëren. Daarvoor brengen we leerlingen bij een echt, maar wel geselecteerd stukje woud en laten hen aan de hand van goede instrumenten een aantal vaardigheden voor het leven verwerven. Een interessant instrument is de tekst in twee versies. Wellicht beschikt niet elke leerkracht over genoeg energie, tekstdoorzicht en schrijfvaardigheid om de 'hertaling' tot een goed einde te brengen. Daar zijn we ons van bewust.

In de Nascholing Brussel zijn we begonnen om dit materiaal aan te maken. Het is een onderdeel van onze Leeskist, waarin nog andere goede leesmaterialen worden aangeboden (Stevens e.a. 2001-2003). Wie geïnteresseerd is om dit materiaal uit te proberen, kunnen wij altijd een selectie bezorgen. Even contact opnemen is voldoende.

Marc Stevens, Werner Schrauwen & Jo van den Hauwe
p/a Nascholing Brussel & EHSAL lerarenopleiding
Karel Bogaerdstraat 4
1020 Brussel (Laken)
nascholing.brussel@skynet.be

Bibliografie

Stevens, M., V. Biltereyst & B. Claes: *De Leeskist*. Nascholing Brussel (interne publicatie), 2001-2003.

Ten Brinke, S.: *The complete mother-tongue curriculum*. Wolters-Noordhoff, 1976.

Ten Brinke, S.: Normaal-functioneel moedertaalonderwijs. *Levende Talen* 355, p. 740-751.

Van Keer, H.: Een boek voor twee. Een onderzoek naar het verwerven van strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring in de lagere school. *VONK* 31/2 (nov.-dec. 2001), p. 4-16.

Van Keer, H.: *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Leuven/Apeldoorn: Garant, 2002.

Vernooy, K.: Elk leerling een lezer (2). Voortgezet lezen. JSW 87/2, p. 16-21.

Nog meer lesideeën:

Projectgroep Leesbevordering: *Aan de slag met kinderboeken*. Den Haag: Biblion, 2001.

Schrauwen, W. & M. Stevens: <www.nascholingbrussel.be>

Stevens, M.: <www.taalleerkracht.be>

BIJLAGE 1: *Dik* (versie 1)

<

Dik

De mama van Maartje staat op de weegschaal.

'Ben ik al dun?' vraagt ze.

Maartje zegt: 'Ja, ja.'

Want dat wil mama horen.

Mama vindt zich te dik.

Ze snoept niet meer.

Geen frieten. Geen taart.

Ze eet enkel nog wat vlees en fruit.

En Maartje en papa moeten meedoen.

Altijd hetzelfde.

'Maartje, ga je mee naar de stad?' vraagt mama.

'Ja. Waarom?'

'Ik wil een spijkerbroek. Nu kan ik er in.'

Naar de winkel is tof.

Mama doet haar blauwe jurk aan.

Dat vindt Maartje een fijne jurk.

Ze verstopt er zich in als ze verdriet heeft.

Lekker veilig en dicht bij mama.

①

In de winkel speelt harde muziek.
 De mevrouw van de winkel komt hen helpen.
 Ze is heel dun.
 Mama krijgt een broek om te passen.
 Het pashok is klein en warm.
 Maartje wacht op een stoel.
 Mama geraakt niet goed in de broek.
 'Je kan er niet in, mam,' zegt Maartje.
 Mama probeert de rits toe te doen.
 Dat gaat niet goed. Mama is toch nog te dik.
 Eindelijk gaat het.
 Mama is rood en ze zweet.
 'Zie je dat het gaat', zegt ze trots.

②

De mevrouw doet het hokje open.
 'En, gaat het', vraagt ze.
 'Heel goed', zegt Maartjes mama.
 Maartje vindt van niet.
 Er zitten overal bubbels en bulten.
 De winkelvevrouw vindt ook dat de broek past.
 Mama koopt ook nog een bloes.
 Ze lijkt nu op een worstje.
 De blauwe jurk stopt mama in een tas. Weg!
 'Zo', zegt mama, 'en nu?'
 'Een ijsje eten', zegt Maartje.

③

'Jij mag, maar ik niet', zegt mama
 Ze komen langs de winkel van de slager.
 Die hangt vol worsten.
 Maartje wijst: 'Daar lijkt je op!'
 Mama wordt kwaad.
 Ze stappen vlug door.
 Maartje krijgt haar ijsje.
 Mama drinkt alleen een koffie.
 Ze zijn stil.
 Het ijsje is niet lekker.
 Maartje prutst ermee.
 Mama zegt niets.

④

Opeens zegt mama.
 'Wacht even. Ik ben vlug terug.'
 Ze pakt haar tas en gaat naar de wc.
 Ze is snel terug.
 Ze heeft haar blauwe jurk weer aan.
 'Nou moe!' roept Maartje.
 Mama zegt: 'Die broek paste eigenlijk niet goed.'
 'In mijn jurk gaat het beter.'
 Ze roept de ober en zegt: 'Mag ik twee stukken taart,
 met heel veel slagroom!'

BIJLAGE 2: *Dik (versie 2)*

>

Dik

Maartjes moeder weegt zich.
 'Ben ik al mager?' vraagt ze.
 Maartje zegt: 'Ja hoor.'
 Want dat wil haar moeder horen.
 Maartjes moeder vindt dat ze te dik is.
 Nu eet ze al een paar weken niets lekkers meer.
 Geen snoepjes, geen frieten, geen taart.
 Alleen wat vlees, wat groenten en fruit.
 Saai. Want Maartje en haar vader moeten meedoen.
 Ze eten nu heel saai.
 'Ga je mee de stad in, Maartje?'
 'Prima. Waarom?'
 'Ik wil een spijkerbroek. Nu kan ik erin.'
 Spijkerbroek! Is dat zo bijzonder? Maartje heeft er twee.
 Maar winkelen is altijd leuk.
 Haar moeder heeft d'r blauwe jurk aan.
 Daar verstopt Maartje zich in als ze verdriet heeft. Lekker veilig.

①

In de winkel is het een herrie. Discomuziek. Tien keer te hard.
 De winkelvevrouw is heel dun.
 'Poeh! Die wel', mompelt Maartjes moeder jaloers.
 'Ik wil een spijkerbroek passen.'
 'Nou mevrouw, ik weet niet of we die in uw maat hebben. Maar past u deze eens.'
 De paskamer is klein en warm. Maartje zit op het bankje.
 Haar moeder hijst zich in de broek.
 Moeten die billen echt helemaal in die broek?
 'Je kan er niet in, mam!'
 'Hou jij je mond eens, wil je!'
 Ze probeert de rits dicht te krijgen.
 Het lukt eindelijk, na een hoop gesteun.
 Ze is nu heel rood en ze zweet.
 'Zie je wel', zegt ze trots.

②

De winkelvevrouw doet het gordijntje open.
 'En? Past ie?'
 'Als gegoten', zegt Maartjes moeder.
 Maartje vindt dat ze er raar uit ziet. Overal bubbels en bulten.
 Maar de winkelvevrouw zegt: 'Die broek staat u enig!'
 Enig? Maartje snapt er niets van.
 Maartjes moeder wil er ook een nieuwe bloes bij.
 Als ze die aanheeft lijkt ze op een worstje.
 De blauwe jurk moet in een plastic tas. Zelig.
 'Zo', zegt ze tevreden, 'wat nu?'
 'Ijs!' zegt Maartje, 'lekker chocoladeijs!'

③

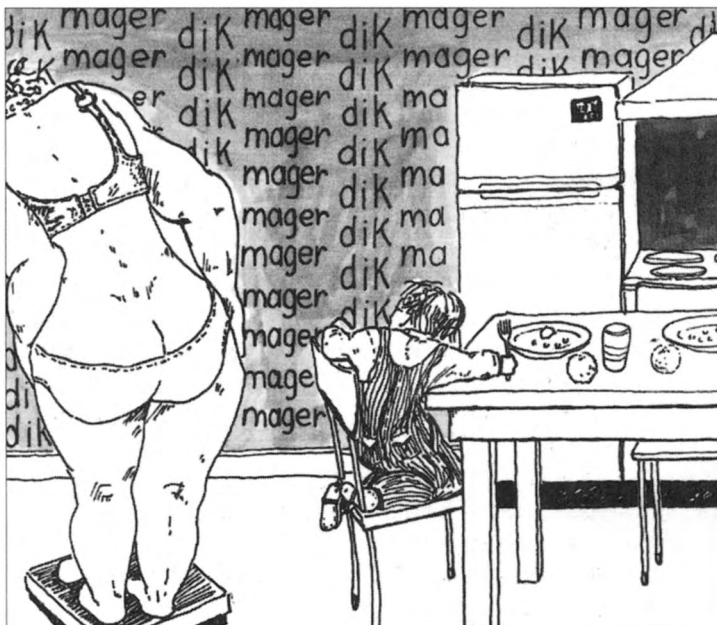
'Jij misschien wel. Ik neem alleen koffie', zegt haar moeder dapper.
 Maartjes moeder kijkt in elke etalageruit naar zichzelf.
 'Goed he!' zegt ze telkens.
 Maartje zegt maar niets. Ze komen langs een slagerswinkel. Vol worstjes.
 Maartje wijst: 'Daar lijkt je op!'
 Haar moeder wordt eerst rood, dan wit. Ze sleept Maartje mee naar een restaurant.
 'Een koffie en een chocoladeijs, alstublieft.'
 Verder is ze stil.

Het ijsje smaakt niet lekker.
 Maartje prutst met het lepeltje. Er valt een kledder ijs op het tafelkleedje.
 En nog zegt haar moeder niets.
 Maartje zucht diep.

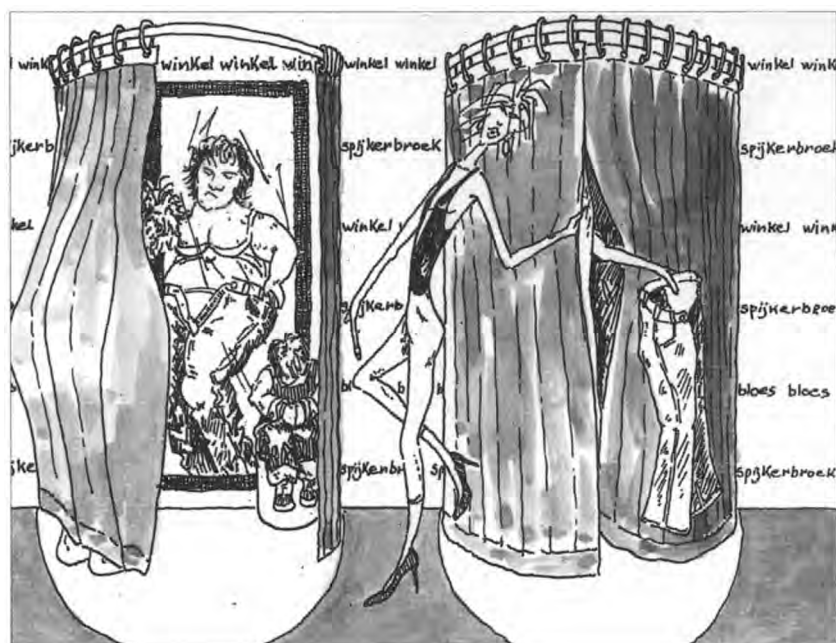
④

Opeens zegt haar moeder:
 'Wacht even. Ik ben vlug terug.'
 Ze pakt de plastic tas en gaat naar de wc. Het duurt gelukkig niet lang. Daar staat ze. Ze heeft de blauwe jurk weer aan.
 'Nou moe!' zegt Maartje.
 'Gelijk heb je', zegt haar moeder. 'Ik lijk wel gek met die broek. Nu kan ik tenminste weer ademhalen. O ja, ober, mag ik twee grote stukken taart van u, met een boel slagroom op?'

BIJLAGE 3: Beeldmateriaal bij 'Dik'

A D V E R T E N T I E

NEDERLANDS: EINDELIJK VITAAL!

In het voorjaar verschijnen de eerste twee delen van **VITAAL Nederlands**, een gloednieuwe reeks Nederlands voor ASO en TSO, die volledig beantwoordt aan alle noden en behoeften van de leraar van nu

VITAAL Nederlands bevat 10 waarborgen voor vitaliteit.

1. de volledige reeks is opgebouwd rond duidelijk omschreven leerlijnen
2. de vaardigheden worden getraind in realistische communicatiesituaties
3. nieuwe vaardigheden als 'kritisch lezen van informatie op websites' zijn een onderdeel van een eigentijdse taaldidactiek
4. de spraakkunst bouwt naadloos verder op het basisonderwijs
5. de spelling en spraakkunst kunnen zowel in het werkboek als on line ingeoefend worden
6. de boeiende benadering van de jeugdliteratuur zet aan tot lezen
7. de bruikbare studietips verrijken het leerproces van de leerlingen
8. het tekstboek heeft een beperkte omvang en het werkboek bestaat uit uitscheurbare katernen
9. de didactische hulpmiddelen bij de reeks (cd, video en website) - die een onderdeel van de handleiding zijn - zijn niet alleen zeer bruikbaar bij de voorbereiding van lessen, maar ook tijdens de lessen zelf
10. tegen september 2003 is alle materiaal voor de eerste graad beschikbaar

In maart geven de auteurs van **VITAAL Nederlands** in alle Vlaamse provincies een uitgebreide toelichting over deze nieuwe, vernieuwende reeks. De juiste data en adressen vindt u op www.vitaal.be.

Kom zeker eens luisteren, want u krijgt een gratis pakket leerboeken voor de eerste graad.

Wolters Plantyn

EDUCATIEVE UITGEVERS

MOTSTRAAT 32 - 2800 MECHELEN

TELEFOON: 015 36 36 36 - FAX: 015 36 36 37

BEZOEK ONZE WEBSITE: WWW.WOLTERSPLANTYN.BE